

АНАНСЬКА

Марина Олексіївна
marinaodessa@ukr.net

УДК 338.3

ЛЕВИЦЬКА

Алла Вячеславівна

**ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ТА
ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМСТВА В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД
ЕТАПІВ ЙОГО ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ**

**DEFINITION OF ESSENCE AND FEATURES
OF ENTERPRISE DEPENDING ON THE
STAGE OF ITS LIFE CYCLE**

к.е.н., доцент кафедри
обліку, аналізу і аудиту,
Одеський національний
політехнічний університет

к.е.н., доцент кафедри обліку,
аналізу і аудиту, Одеський
національний політехнічний
університет

У статті розглянуто визначення сутності та поняття «життєвий цикл підприємства» в залежності від етапів його життєвого циклу. Також у статті проаналізовано моделі життєвого циклу підприємства.

В статье рассмотрены определения сущности и понятия «жизненный цикл предприятия» в зависимости от этапов его жизненного цикла. Также в статье проанализированы модели жизненного цикла предприятия.

The article describes the essence and definition of the concept of "life cycle of the enterprise" according to the stages of its life cycle. The article also analyzes the life cycle model of the enterprise.

Ключові слова: життєвий цикл, розвиток підприємства, моделі

Ключевые слова: жизненный цикл, развитие предприятия, модели

Keywords: life cycle, enterprise development, models

ВСТУП

Циклічний характер розвитку, притаманний більшості підприємств вимагає від них бистрого, гнучкого і динамічного реагування на якісні та кількісні зміни факторів впливу, що обумовлюють необхідність стабільного росту. В умовах інноваційної економіки, розвиток підприємства має відбуватися безперервно, в залежності від його цілей та можливостей. До того ж вектор розвитку має відповідати сучасному стану та наявному потенціалу підприємства. З урахуванням зазначених чинників, розвиток підприємства на різних етапах його функціонування буде характеризуватися не тільки зростанням, але і зниженням як якісних так й кількісних характеристик підприємства. Тобто на різних відрізках часу розвиток підприємства має певну специфіку, яку можливо дослідити за стадіями життєвого циклу.

МЕТА РОБОТИ

Основною метою написання статті є визначення сутності та особливостей розвитку підприємства в залежності від етапів його життєвого циклу.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою статті є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet. Під час дослідження використано методи систематизації, структурно-логічного аналізування, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Життєвий цикл підприємства представляє собою сукупність стадій розвитку, які воно проходить за період свого існування. Вивчення літературних джерел показало, що кожен з авторів по-своєму тлумачить поняття життєвого циклу (табл. 1).

Таблиця 1

Трактування поняття «життєвий цикл підприємства»

[систематизовано на основі [1-4]]

Групування визначень життєвого циклу підприємства	Джерело
1	2
1. З позиції домінування критерію сукупності стадій – життєвий цикл – сукупність стадій, які проходить підприємство в перебігу своєї життєдіяльності від створення до ліквідації, кожна з яких характеризується певною системою стратегічних цілей та завдань, особливостями формування ресурсного потенціалу, досягнутими результатами функціонування	Л.О. Лігоненко [1]

Продовження таблиці 1

1	2
– життєвий цикл – сукупність стадій, що створюють закінчене коло розвитку протягом певного проміжку еволюції підприємства, після якого його цінності й напрями діяльності можуть принципово змінюватися	С.В. Корягіна [2]
2. З позиції домінування критерію періоду часу	
– життєвий цикл – період діяльності підприємства, окреслений у часі, протягом якого воно проходить певні етапи розвитку	О.Ю. Фірстова [3]
– життєвий цикл – загальний період часу від початку діяльності підприємства до природного припинення його існування або відродження на новій основі (з новим складом власників і менеджерів, з принципово новою продукцією, технологією)	І.О. Бланк [4]
– життєвий цикл – передбачувані зміни з визначеною протягом часу послідовністю станів	Б.З. Мільнер [5]

Знайдені визначення поняття «життєвий цикл підприємства» можна згрупувати та розглядати у двох аспектах.

Деякі автори розглядають життєвий цикл з позиції домінування критерію періоду часу. Існують підходи, які визначають життєвий цикл як обмежений часом період діяльності підприємства, протягом якого воно проходить певні етапи розвитку [3]. Існують авторські позиції, які трактують життєвий цикл як загальний період часу від початку діяльності підприємства до природного припинення його існування або відродження на новій основі [4]. Крім того, життєвий цикл підприємства визначають як передбачувані зміни з визначеною послідовністю станів [5] та з позиції домінування критерію сукупності стадій, що створюють закінчене коло розвитку протягом певного проміжку еволюції підприємства, після якого його цінності і напрями діяльності можуть принципово змінюватися [2]. Зазначене трактування не ототожнює поняття життєвого циклу підприємства з поняттям періоду його часу життя, а наголошує, що загальна тривалість життя підприємства може складатися з декількох життєвих циклів підприємства. Також розглядають життєвий цикл як сукупність стадій, які проходить підприємство протягом свого існування, де кожна стадія характеризується певною системою стратегічних цілей та завдань, особливостями формування ресурсного потенціалу, досягнутими результатами функціонування [1]. Спираючись на поняття розвитку підприємства, на наш погляд, останнє тлумачення життєвого циклу є більш повним. Саме це визначення підтверджує той факт, що розвиток підприємства відрізняється на різних етапах життєвого циклу та має циклічний характер. При цьому розвиток дійсно здійснюється по спіралі, що накладена на часову пряму.

Таким чином, можна зробити висновок, що розвиток підприємства знаходить своє відображення у його життєвому циклі.

Життєвий цикл підприємства містить декілька стадій. Аналіз наукових джерел [1-10] довів, що

значна кількість авторів, які досліджують життєвий цикл підприємства, опираючись на стандартизовані стадії, виділяє його власні моделі (табл. 2).

Аналіз моделей життєвого циклу свідчить, що більшість авторів, підтримують стандартизований підхід щодо визначення стадій життєвого циклу. Лише І.А. Бланк уточнює стадії народження та стабільності, розширюючи на народження і дитинство, ранню та кінцеву зрілість відповідно. Але жоден з цих авторів не згадує у своїх моделях стадію ліквідації, закінчуючи стадією занепаду. На нашу думку, це пов'язано з тим, що на цієї стадії автори моделей дають вибір керівництву щодо подальшого розвитку підприємства: здійснити наступний цикл по спіралі розвитку (вверх або вниз) чи прийняти рішення про ліквідацію в залежності від цілей та факторів впливу.

Дехто з авторів ([1,5]) також уточнює стадії народження та стабільності, але після стадії занепаду (старіння) останньою пропонує не стадію ліквідації, а стадію оновлення або відродження. Це також свідчить про циклічний характер розвитку, що здійснюється по спіралі.

Автори З.Є. Шершньова, С.В. Оборська [6], Н.В. Радіонова [7] та І. Адізес [8] уточнюють стадії зростання та занепаду, поділяючи їх на складові, але після стадії занепаду розглядають лише припинення діяльності, банкрутство, ліквідацію або смерть. Все це противоречить визначенню поняття розвитку, тому ми не згодні з думкою цієї групи авторів.

А.С. Довбня та Ю. Шембель [9] мають свою власну думку про визначення стадій життєвого циклу та виділяють їх лише дві: прискорення та сповільнення росту, що, на думку автора, є спірним питанням.

Таким чином, на наш погляд, стандартизований підхід до визначення стадій життєвого циклу та підхід до побудови моделі життєвого циклу першої та другої групи авторів, що найбільш повно відповідають визначенню поняття розвитку, яке нами уточнене.

Порівняльний аналіз моделей життєвого циклу
[систематизовано на основі [1-10]]

Існуючі моделі ЖЦП	Етапи ЖЦП				
	зародження	зростання	пік діяльності	спад	
	зародження	ріст	стабільність	занепад	
	початковий період	дитинство	зрілість	занепад	
	ставлення	розширення	стабілізація	затухання	
	дитинство	юність	зрілість	старість	
	створення	ріст	зрілість	занепад	
			паразитична зрілість		
	народження	юність	рання зрілість	старіння	
	дитинство		кінцева зрілість		
	Прискорення росту		Сповільнення росту		
	народження	юність	рання зрілість	старіння	оновлення
	дитинство		розквіт сил		
	народження	юність	повна зрілість	старіння	відродження
	дитинство		рання зрілість		
	дитинство		зрілість		
	зародження	становлення	рання зрілість	застаріння	припинення діяльності
		зростання			
	зародження	розвиток	стабільний розвиток	тенденція спаду	банкрутство
		бурхливий ріст		активний спад	
доглядання	швидкий ріст	розквіт	аристократизм	смерть	
дитинство	юність	повний розквіт	конфлікти		
			бюрократизм		

ВИСНОВКИ

Викладене вище підтверджує висловлену думку про те, що розвиток підприємства характеризується не тільки зростанням, але й падінням кількісних і якісних характеристик об'єктів і процесів на різних вітках спіралі розвитку. Крім того, підприємства у специфічних умовах зовнішнього середовища та з унікальними характеристиками мікросередовища не можуть мати стандартні часові межі тієї чи іншої стадії життєвого циклу. Відповідно, можна зробити висновок, що розвиток підприємства тісно пов'язаний зі стадіями життєвого циклу. Тому для здійснення управління розвитком підприємства важливе значення має врахування специфіки етапів його життєвого циклу.

Список використаних джерел

1. Лігоненко Л.О. Антикризисное управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій / Л.О. Лігоненко. – К.: КНЕУ, 2001. – 580 с.
2. Корягіна С.В. Економічна оцінка та планування життєвого циклу розвитку підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» / С.В. Корягіна – Львів: Вид-во НУ «Львівська Політехніка», 2004. – 21 с.
3. Фірстова О.Ю. Управління підприємством на

основі його життєвого циклу / О.Ю. Фірстова: Зб. тез доповідей 61 студент. наук.-техн. конф., (Львів, 2004 р.). – Львів: Вид-во НУ «Львівська Політехніка», 2004. – С. 73 – 75.

4. Бланк И.А. Управление активами / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 2000. – 720 с.
5. Мильнер Б.З. Теория организации: [Учебник] / Б.З. Мильнер. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2002. – XVIII, 558 с.
6. Шершньова З.С. Стратегічне управління / З.С. Шершньова, С.В. Оборська. – К.: КНЕУ, 1999. – 384 с
7. Родионова Н.В. Антикризисный менеджмент / Н.В. Родионова – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 223 с.
8. Адизес И. Управление жизненным циклом корпорации / И. Адизес; [Пер. с англ.]. – СПб.: Питер, 2008. – 384 с.
9. Довбня С. Финансовый анализ на различных этапах жизненного цикла предприятия / С. Довбня, Ю. Шембель // БИЗНЕС ИНФОРМ. – 1998. – № 17–18. – С. 87 – 91.
10. Ковтуненко К.В. Особливості використання промисловим підприємством результатів його інноваційної діяльності / К.В. Ковтуненко // Экономика и управление. Научно-практический журнал. – 2013. – №4 – С.15-19